

สมปราชญ์ อัมมะพันธ์

รองศาสตราจารย์ อดีตอาจารย์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

วันนี้ “หลวงใต้” คงจะเป็นชุดที่เรียกว่า “ชวนเด็กทำของเล่น” กันต่ออีกดีกว่า เพราะเด็กไทยสมัยปัจจุบันจะได้รู้จักการเล่นของเล่นที่มีประโยชน์ มีคุณค่าในการเล่น การเล่นของเล่นบางอย่าง เป็นการสร้างความสามัคคี ส่งเสริมภูมิปัญญา ราคาถูก เพราะของเล่นบางอย่างนั้น เด็กสามารถประดิษฐ์คิดทำขึ้นได้เอง โดยไม่ต้องซื้อหา แต่สามารถใช้เล่นได้สนุกสนานเหมือนของเล่นสมัยใหม่ที่มีราคาแพงๆ แต่เนื่องจากสิ่งเหล่านั้นได้เปลี่ยนผ่านมานานแล้ว เด็กสมัยใหม่ไม่เคยเห็นของเล่นเหล่านั้นจึงเลยไม่รู้จักเล่น วันนี้เรามาทำของเล่นของเด็กไทยสมัยก่อนกัน อีกสักอย่างหนึ่งดีกว่านะ ครับ

กบจักร

ของเล่นวันนี้เด็กปักชำได้สมัยก่อนเรียกว่า “กบจักร” คงได้ชื่อมาจาก “กบจักร” ที่เป็นอาวุธของพระนารายณ์ หรือคงเห็น “ตรากบจักร” ที่ติดรถของทหารบก เป็นรูปกลมๆ มีคมเป็นจักๆ อะไรทำนองนั้น เพราะของเล่นที่ว่านี้ก็มีลักษณะกลมมีคมเป็นจักๆ ทำนองนั้นจริง ๆ

อุปกรณ์ ที่ใช้ทำกบจักร

1. ฝาขวดน้ำอัดลม จะเป็นน้ำอัดลม แพนต้า หรือยี่ห้ออะไรก็ได้ เอาเฉพาะฝาขวด ที่เขาเปิดแล้วทิ้งเป็นขยะ อยู่เกลื่อนกลาด เลือกมาสักฝาหนึ่ง

2. เส้นด้าย ขนาดไม่เล็ก ไม่ใหญ่สัก 1 เส้น

ยาวประมาณ 2 ฟุต ถึง 2 ฟุต ครึ่ง

วัสดุที่ใช้ทำน่าจะมีเพียง 2 อย่างนี้เท่านั้นจริง แต่เวลาทำเราจะใช้เครื่องมืออื่นช่วยบ้างคงไม่ต่างกัน

วิธีทำกบจักร

1. นำฝาขวดน้ำอัดลมมา 1 ฝา วางคว่ำลง แล้วใช้ค้อนที่ตอกตะปูทุบลงไปบนฝาขวดจนฝาขวดแบนราบติดกับพื้น

2. เอาตะปูขนาด 1 นิ้วครึ่งหรือ 2 นิ้ว มาเจาะรูเข้าตรงกลางฝาขวด 2 รู ให้รูอยู่ใกล้ๆ กัน

3. เอาด้ายที่เตรียมไว้มาร้อยเข้าไปในรูทั้งสองข้าง เสร็จแล้วจึงเอาปลายเชือกด้ายมาผูกติดกันให้แน่นเท่านี้ก็จะได้กบจักรไว้เล่นตามต้องการแล้วละครับ เห็นมั๊ย ของเล่นแบบไทยๆ ไม่ยุ่งยากอะไรเลย ทำง่ายออก

วิธีเล่น

งอนิ้วชี้สอดเข้าไปในเส้นด้ายนิ้วละด้าน ให้กบจักร (ฝาขวดน้ำอัดลม) อยู่กึ่งกลางพอดี แกว่งเชือกให้กบจักรหมุนไป จะทำให้เส้นด้ายเกิดเป็นเกลียวจนเต็ม ค่อยๆ ดึงนิ้วชี้ออกห่างจากกัน เส้นด้ายจะคลายตัว เกลียวจะทำให้กบจักรหมุน อย่าดึงให้เส้นด้ายหมดเกลียวเสียทีเดียว ค่อยๆ หย่อนให้เส้นด้ายเข้ามา ฝาขวดจะหมุนกลับคืนเกลียวใหม่ตามแรงเหวี่ยง ให้ดึงเชือกสลับกับการดึงออก ดึงเข้าแล้วดึงออก กบจักรจะหมุนอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดความ

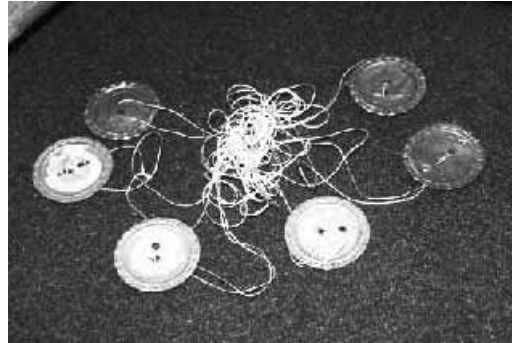
สนุกสนานตามประสาเด็ก จะต้องการเล่นนาน
มากน้อยเท่าไรก็นิ่งดิ่งด้ายเข้าดิ่งด้ายออกตาม
ความพอใจ ถ้าไม่อยากจะเล่นก็หยุดนี่คือการทำ
กงจักรนั่งเล่นคนเดียว

อีกวิธีหนึ่ง คือ การเล่นกงจักรกัน 2 คน
เด็กบางคน ต้องการความตื่นเต้น ต่างก็ตกลง
จะเอากงจักรมาสู้กัน วิธีการก็ง่าย แต่จะสนุก
และตื่นเต้นมากขึ้น วิธีเล่น คือผู้เล่นทั้งสองคน
ต่างคนต่างกึ่งอ้นวีชีสอดเข้าในเส้นด้าย แล้วดึง
ให้เส้นด้ายที่ผูกกงจักรเข้า ๆ ออก ๆ ทำให้
กงจักรหมุนอย่างเต็มที่ โดยการเอากงจักรที่
กำลังหมุนมาเฉือนตัดเส้นด้ายของฝ่ายตรงกัน
ข้าม เส้นด้ายของใครขาด ฝ่ายนั้นก็เป็ฝ่ายแพ้
ถ้าจะเล่นกันต่อ ก็เอาด้ายสำหรับดิ่งกงจักรที่
ขาดมาผูกใหม่ แล้วเอาสู้กันใหม่ได้หลายต่อ
หลายครั้ง ผมเห็นเด็กเล่นกันแล้วก็สนุกดี แต่
การเล่นเอากงจักรมาเฉือนกันต้องระวังอันตราย
เพราะคมของกงจักรอาจไปถูกเนื้อ ถูกแขนของ
กันและกันได้

เวลาหลาน ๆ จะเอาของเล่นที่เรียกว่า
“กงจักร” มาเล่นกันก็ระมัดระวังความปลอดภัย
กันด้วยนะครับ แต่...ความจริงของเล่นของเด็ก
ปักซีได้สมัยก่อนไม่ค่อยมีอันตรายหรอกครับ

ลูกหวี

ลูกหวี ที่ว่านั้นความจริงก็เป็นกังหันอย่าง
หนึ่งนั่นเอง แต่เป็นกังหันที่หมุนได้โดยไม่ใช้แรง
ลม แต่จะอาศัยการหมุนของเชือกที่พันก้านของ
กังหันช่วยให้หมุนแทน บางครั้งมันหมุนเร็วจน
ออกเสียงดังหวี ...หวี... เด็ก ๆ เขาเลยเรียก
ของเล่นชนิดนี้ว่า “โลกหวี” หรือ “ลูกหวี”
ตามเสียงที่ได้ยิน

อุปกรณ์ที่ต้องใช้

1. เมล็ดยางพารา จำนวน 1 เมล็ด
2. เชือกด้ายเส้นเล็กๆ 1 เส้น ขนาดยาว
ประมาณ 1 ฟุต
3. ไม้พืดทำด้วยไม้บาง ๆ เบา ๆ 1 ชิ้น อาจ
ใช้ไม้ไผ่หรือไม้อะไรก็ได้ที่ผ่าออกเป็นแผ่นบาง ๆ
1 แผ่น เกลาให้เป็นเหมือนไม้พืดเครื่องบินและ
ทำให้เรียบ
4. ก้านไม้ สำหรับยึดติดกับไม้พืด เป็นไม้ไผ่
เหลาให้กลม ๆ ขนาดประมาณไม้เสียบลูกชิ้น
ก็ได้

วิธีทำ

1. นำเมล็ดยางพารามาเจาะรู 3 รู 2 รู
แรกเจาะที่หัวและท้ายของเมล็ดยางพารา รูที่ 3
เจาะเข้าตรงกลางเมล็ดยางพารา เสร็จแล้ว
ค่อย ๆ เชี่ยให้เนื้อภายในเมล็ดของยางพาราที่
มีสีขาว ๆ ออกมาจนหมด เพื่อใช้เป็นโครง
สำหรับสอดใส่แกนที่ติดไม้พืดให้หมุนอยู่ใน
เมล็ดยางพารา
2. นำแผ่นไม้จามจรี (ไม้ฉำฉาหรือไม้
ก้ามปู) อาจใช้ไม้ไผ่ผ่าให้บาง เกลาให้เรียบเป็น
แผ่นบาง ๆ กว้างประมาณ 1-2 นิ้ว ยาวประมาณ
8-10 นิ้ว ตัดแต่งให้บิดไปคนละด้าน เป็นไม้พืด
เหมือนไม้พืดเครื่องบิน

3. ไม้ไผ่เหล่านี้อาจมีลักษณะกลมๆ เล็กๆ หรือจะใช้ไม้เสียบลูกชิ้นก็ได้ ความยาวประมาณ 8-10 นิ้ว ใช้เป็นแกนปักหรือตรึงให้ติดแน่นกับแผ่นใบพัด

4. เชือกด้ายเส้นเล็กๆ ยาวประมาณ 12 นิ้ว ผูกเข้ากับแกนที่มีใบพัดติดอยู่ ใช้สำหรับดึงทำให้แกนหมุน

เมื่อได้วัสดุอุปกรณ์พร้อมแล้ว ทีนี้ก็ถึงวิธีการทำ ซึ่งก็ทำอย่างง่าย ๆ ดังนี้

1. นำเอาไม้ไผ่ที่เหลาไว้สำหรับทำแกนเสียบให้ติดเข้ากับใบพัดของกังหัน ให้แน่น

2. เอาเชือกด้ายผูกเข้ากับแกนของกังหันประมาณกึ่งกลางของแกนไม้ไผ่ เอาแกนไม้ไผ่สอดเข้าไปในรูให้ลอดทางหัวและท้ายของเมล็ดขางพาราที่เตรียมไว้ เชี่ยวเส้นด้ายให้ลอดออกมาทางรูที่อยู่ตรงกลางของเมล็ดขางพารา

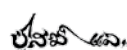
ตอนนี้เราก็ได้ “กังหัน” จากเมล็ดขางพาราเรียบร้อยแล้วทีนี้ ถึงเวลาที่จะใช้เล่นกังหันได้แล้ว

วิธีการเล่น คือ เริ่มเล่นให้ใช้มือซ้ายจับลูกขางพารา แล้วใช้มือขวาหมุนแกนกังหันที่อยู่ในเมล็ดขางพารา โดยให้ด้ายที่ลอดรูกลางเมล็ดขางพาราหมุนพันแกนไม้ไผ่ ค่อย ๆ ดึงเส้นด้ายแกนกังหันจะหมุน ทำให้ใบพัดของกังหันหมุนตาม ดึงออกมาเล็กน้อยก่อนจะหย่อนเส้นด้ายหมุนไปตามแรงเหวี่ยง แล้วดึงออก หย่อนเข้าอยู่แบบนี้สลับกัน แกนไม้ไผ่จะทำให้ใบพัดของ

กังหันหมุนกลับไปกลับมาตามแรงดึง ถ้าดึงเร็ว ๆ ขึ้น ใบพัดจะหมุนเร็วขึ้น บางทีก็จะมีเสียงดัง “หวิว...หวิว...” ให้ได้ยินด้วย บางคนจึงเรียก “กังหัน” แบบนี้ว่า “ลูกหวิว” ก็มี

การเล่นกังหันแบบนี้สนุกก็ตอนที่เห็นใบพัดหมุนไปหมุนมาตามแรงดึงของเราเอง อยากเล่นนานแค่ไหนก็ได้ เป็เมื่อไหร่ก็หยุดเล่น

ทีนี้เด็กบางคนก็ดัดแปลง “กังหัน” หรือ “ลูกหวิว” ที่ทำด้วยเมล็ดขางพาราแบบนี้เล่นแบบอื่นได้อีก ทำให้ได้เครื่องเล่นอย่างง่าย ๆ ก็คือดึงเอาเฉพาะส่วนแกนกับใบพัดของกังหันหรือลูกหวิวออกมาจากเมล็ดขางพารา ไม่ต้องมีด้ายหรือเชือกอะไรพันทั้งสิ้น

วิธีเล่น ผู้เล่นเอาฝ่ามือทั้งสองข้างหนีบแกนของลูกหวิวที่มีใบพัดติดอยู่ที่ปลายข้างหนึ่ง ใช้ฝ่ามือป้อนก้านลูกหวิวเพื่อให้แกนของลูกหวิวหมุน แล้วโยนใบพัดหรือลูกหვიลลอยขึ้นไปบนอากาศ ใบพัดจะหมุนและร่อนไปตามแรงลมและแรงหมุนของเรา แล้วก็ตกลงมา อยากเล่นใหม่ก็หยิบลูกหวิวขึ้นมาใหม่แล้วใช้ฝ่ามือป้อนใหม่ ลูกหวิวก็จะทำให้เราสนุกได้หลายต่อหลายครั้ง ก็เป็นการเล่นลูกหวิวที่ให้ความสนุกสนานไปอีกแบบหนึ่ง ซึ่งของเล่นแบบนี้บอกแล้วว่าทำง่าย และเล่นง่าย แต่ก็สนุกได้ดีเหมือนกัน เรียกว่าดีกว่าอยู่เปล่า ๆ นะครับ

หนังสืออ้างอิง

สมปราชญ์ อัมมะพันธ์. 2526. **การเล่นของเด็กปักษ์ใต้**. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์